

“เทพญาณมงคลศึกษา : ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารวัด ของหลวงป่า ผู้ส่องแสงวิชชาธรรมกายท่ามกลางสายหมอก”

“Thepyanamongkol Education : Buddhist Leadship on Temple Administration of Luang
Phar who has made the Dhammakaya wisdom shining in the mist”

พระมหานิกธ ฐานุตโตโร

Phramaha Nigorn Thanuttaro

พระครูปลัดพุทธิวัฒน์ รกขิตธมโม

Phrakrupalad Phuddhiwat Rakkhittabhammo

วัดหลวงพ้อสทธธรรมกายาราม

Luang Pho Sod Dhammakayaram Temple

nigornpc@hotmail.com

บทคัดย่อ

“หลวงป่า” เป็นคำที่ลูกศิษย์พากันเรียกเป็นนามฉายาของพระเดชพระคุณ “พระเทพญาณมงคล” อดีตเจ้าอาวาสวัดหลวงพ้อสทธธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๑ (๒ ปีที่ผ่านมา)ยังความโศกเศร้ามายังศิษยานุศิษย์ทั้งไกลและใกล้ ด้วยคุณความดีของพระเดชพระคุณมีมากมาย ถ้าจะยกมากล่าวทั้งหมดคงไม่สามารถที่จะทำได้ ซึ่งผู้เขียนถ้าจะรวบรวมทั้งหมดมาชี้แจงก็คงไม่สามารถที่จะทำได้ จึงหยิบยกในด้านของภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารงานวัดขึ้นมาอธิบายในหลายๆแง่มุมโดยจะอาศัยทั้งการศึกษาในด้านเอกสาร ตำรา วิชาการ และจากการสังเกตซึ่งผู้เขียนได้อยู่ในร่มเงาความเมตตาของพระเดชพระคุณเป็นระยะเวลาหลายปี จะเกือบ ๒๐ ปีก็ว่าได้ และจากสัมภาษณ์จากผู้ที่มีความใกล้ชิดหรือมีความเชี่ยวชาญจึงสามารถรวบรวมข้อมูลได้พอสมควรพบว่า หลวงป่ามีภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสามารถสร้างศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล และศาสนธรรม ไว้อย่างมากมาเป็นที่ยอมรับและชื่นชมถึงคุณงามความดีของท่าน โดยเฉพาะการเผยแผ่วิชชาธรรมกายนั้น เป็นที่โดดเด่นอย่างมาก เป็นที่ยอมรับทั้งด้านทางวิชาการ ด้านการปฏิบัติ และด้านการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาทุก ๆ ด้าน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, การบริหารวัด, หลวงป่า

ABSTRACT

"Luang Phar" is a word that students are calling as the nickname of "Phra Theppanyanamongkol" former Abbot of Luang Pho Sod Dharmayaram Temple Damnoen Saduak District Ratchaburi Province Which died on October 7, 2018 (2 years ago), still sadness

to pupils both far and near With many virtuous virtues If it were all said, it couldn't be done. Which the author, if collecting all to explain, would probably not be able to do Therefore, put forward in the aspect of Buddhist leadership in temple administration to explain in many aspects by relying on both the study of documents, academic textbooks and observation which the author is in the shadow of the mercy of the royal grace The duration of many years can be almost 20 years. And from interviews from people who are close or have expertise, then can gather enough information. Luang Phar has Buddhist leadership in temple management to be in order. And able to build many temples, objects, religious objects, people, and dharma as a place to remember your goodness Especially the Dhammakaya propaganda Is very outstanding Is accepted in both academic Practical And the administration of Buddhism affairs in all aspects.

Keywords : Buddhist Leadship, Temple Administration, Luang Phar

คำนำ

ก่อนอื่นต้องเข้าใจก่อนว่า พระเดชพระคุณหลวงป่า (พระเทพญาณมงคล) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผนในการดำรงชีวิตที่ดี เมื่อครั้งสมัยเป็น “ฆราวาส” ผู้ครองเรือนก็มีความพากเพียรพยายามทั้งการแสวงหาความรู้และการทำงานที่ถือว่าประสบความสำเร็จสำหรับคนในยุคนั้น **เพราะมีการวางแผนบวกกับวิสัยทัศน์ในการดำรงชีวิต** ภายหลังจากที่ท่านสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนบุรีรัมย์วิทยาลัยและเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัยแล้ว เข้ามาทำงานเป็นพนักงานการทำเรือแห่งประเทศไทยอยู่ชั่วระยะเวลา 2-3 ปี ท่านได้เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนสำเร็จปริญญาตรีเมื่อปี พ.ศ. 2498 ทำงานแล้วได้ศึกษาต่อจนสำเร็จปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (เกียรตินิยม "ดี") ในปี พ.ศ. 2508

ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 2512 ท่านได้สำเร็จการศึกษาหลักสูตร "ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์" จาก Institute of Social Research, The University of Michigan, Ann Arbor สหรัฐอเมริกา และสำเร็จการศึกษาอบรมหลักสูตรการควบคุมระบบงานคอมพิวเตอร์ จัดโดยกองฝึกอบรม สำนักข่าวสารอเมริกัน สำนักงานใหญ่อเมริกา

ท่านทำงานเป็นพนักงานต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐ ประจำอยู่ที่สำนักข่าวสารอเมริกัน แห่งสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐประจำประเทศไทย ในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญฝ่ายการวิจัย (Research Specialist) (วัดหลวงพ่อสตรธรรมกายาราม, 2563) พร้อมทั้งมีครอบครัวที่ดีและอบอุ่น ซึ่งถือว่าเป็นความสุขของฆราวาสผู้ครองเรือนเลยก็ว่าได้

ภาพหลวงป่า สมัยเป็นนาคก่อนเข้าบรรพชาอุปสมบท เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2529

ณ พระอุโบสถพัทธสีมาวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ

“ในชีวิตความเป็นบรรพชิต” ถึงได้บวชตอนเมื่อมีอายุมากแล้ว (57 ปี) แต่ท่านก็มุ่งมั่นในการศึกษา จนสามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม 6 ประโยค พร้อมกันสร้างวัดไปด้วย นี่กล่าวเฉพาะส่วนย่อยเท่านั้น เมื่อได้บรรพชาอุปสมบทได้ 5 พรรชาก็ได้มา “สร้างวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม” พร้อมทั้งได้บริหารวัดและเขียนตำราบริหารวิชาการไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งหนังสือที่รู้จักกันมากในแวดวงสายวิชาการก็คือหนังสือการบริหารวัด หลักธรรมมาภิบาล หลักการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น และหลวงป่าก็ยังได้ออกอากาศทางรายการทีวีโทรทัศน์ รายการวิทยุ อีกมากมาย จนระยะเวลาประมาณ 30 กว่าปีที่ท่านมาบุกเบิกสร้างวัดเท่านั้น พื้นที่ของวัดก็มีถึง 300 กว่าไร่ พระเดชพระคุณได้ “สร้างศาสนสถาน” มากมาย มีโบสถ์ วิหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ควบคู่กับการ “สร้างศาสนทายาทหรือศาสนบุคคล” ซึ่งหลวงป่าได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดราชบุรีแห่งที่ 2 และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมประจำอำเภอดำเนินสะดวก อีกทั้งยังเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรีแห่งที่ 1 และปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มีการให้การศึกษาสัมมาปฏิบัติทางคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่หลวงพ่อดปากน้ำและสืบทอดมาจนถึงหลวงป่า ทั้งหมดนี้ มีไว้เพื่ออะไร? มีไว้เพื่อให้กุลบุตร กุลธิดาผู้สนใจในการศึกษาสัมมาปฏิบัติได้ทั้งเรียนทั้งสอนเพื่อฝึกตน และเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งในยุคหลวงป่านั้นสามารถสร้างพระมหาเปรียญได้มาก จำนวนไม่ต่ำกว่า 70 รูป มีป.ธ.9 ซึ่งถือว่าสูงสุดด้านการศึกษาสงฆ์ ทั้งหมดตั้งแต่ตั้งวัดจำนวน 16 รูป อีกทั้งมีผู้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์และ/หรือมีการศึกษาสัมมาปฏิบัติมิได้ขาด เพราะวิสัยทัศน์ที่มีความเป็นผู้นำเชิงพุทธโดยแท้โดยนอกเหนือจากหน้าที่เจ้าอาวาสที่ต้องมีหน้าที่เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะ

ต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งการพระศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ ผู้ปกครองวัดก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” (พระพุทธรูป (มงคล วิโรจน์), 2558) มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งการพระศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งวัดและบริเวณ มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เหมาะที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างเป็นเสนาสนะต่าง ๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถานที่แสดงถึงความถูกต้องเรียบร้อย นำไปสู่ความสงบ

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่มีลักษณะตั้งอยู่ในศีลจารวัตร บำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติ และแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบ บำเพ็ญสังฆมตตามสมณวิสัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดจนทายกทายิกาที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสก อุบาสิกา มีความมั่นคงในพระศาสนาพอสมควร

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดจนคำสั่งสอนและแนวปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่องเชิดชู และศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕. ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่างๆ การพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแพร่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังฆมณฑล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระศาสนา

และสิ่งที่สำคัญที่สุดที่เป็นผลงานของท่านคือ “การสร้างศาสนธรรม” เป็นสิ่งที่พระเดชพระคุณหลวงป่าได้ริเริ่มตั้งแต่ตอนแรกที่สร้างวัด ซึ่งมีนโยบายเป็นปณิธานไว้ว่า “สร้างพระในใจตน สร้างคนรักษาธรรม” ผู้เขียนเองได้ยืนมาตั้งแต่สมัย 20 ปีที่แล้ว เพราะท่านจะสอนให้พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่อยู่ในปกครองของท่านนั้นรู้จักทำตนให้ดี คือ มีการศึกษาดี มีการประพฤติดี และนำผู้อื่นที่ดี มิใช่ประพฤติผิดๆ นำคนอื่นผิดๆ เหมือนแมงเม่าบินเข้ากองไฟ ซึ่ง “การสร้างพระในใจตนนั้น” “หลวงป่าได้ปาฐกถา” ไว้ว่า

วิธีสร้างพระในใจตน ก็คือการศึกษาสัมมาปฏิบัติ อบรมกายและวาจา ให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษโดยทางศีล ให้ถึงอธิศีล คือ ศีลอันยิ่ง การศึกษาอบรมจิตใจให้สงบจากกิเลสนิวรณ์ เครื่องคร่ำหมองแห่งจิตใจ อันจะเป็นอุปสรรคขวางกั้นปัญญา โดยทางสมาธิ ให้ถึงอธิจิต คือ จิตอันยิ่ง และการศึกษาอบรมปัญญาให้เห็นแจ้งรู้แจ้งสภาวะของธรรมชาติและสังจธรรมตามที่เป็นจริงชื่อว่า อธิปัญญา คือปัญญาอันยิ่ง เหล่านี้ รวมเรียกว่า ไตรสิกขา คือการศึกษาอบรมกาย วาจา และใจ โดยวิธีการปฏิบัติธรรม 3 อย่าง ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เจริญแก่กล้าขึ้นเป็นอธิศีล อธิจิต และอธิปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์แปดนั่นเอง” (พระราชญาณวิสิฐ, คันเมื่อ เมษายน 2563)

พระเดชพระคุณ พระเทพญาณมงคล (หลวงป่า)

ตรวจดูสถานที่ก่อสร้างศาลาอบรมธรรม

1.ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารวัดของหลวงป่า

มีนักปราชญ์ หรือ นักวิชาการ หลายคน กล่าวถึงและ/หรือ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ดังนี้ “ภาวะผู้นำ” คือ ความสัมพันธ์ (relationship) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้นำกับผู้ตาม โดยให้ความสนใจที่กระบวนการมีพฤติกรรมของผู้นำในการใช้มรรควิธีต่าง ๆ ในการทำหน้าที่ตามบทบาท (นิตย สัมมาพันธ์ ,2546)ของตนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการในบริบทหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้นำองค์การพุทธที่มีทั้งธรรมบารมี และทรงเป็นผู้นำที่ยึดธรรมเป็นหลักในการนำพาสมาชิกในองค์การ คือ เหล่าพระสาวกไปสู่แนวทางแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงนั้น (พระครูสิริจันทนิวิฐ, 2549) มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระนามว่าเป็น นายโก หรือ นายก และวินายโกหรือ วินายก ไวพจน์อย่างหนึ่งที่เราเรียกพระพุทธเจ้า ก็คือ นายก ซึ่งแปลว่า ผู้นำ (พรนพ พุกกะพันธ์, 2549)

คำว่า“ภาวะผู้นำ” คือ คุณสมบัติเช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต),2549) การเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จและเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยหลักการในการปฏิบัติที่สำคัญความเป็นผู้มีเหตุผลการเดินสายกลาง การตรงต่อเวลาการมีวิธีทำงานมีจิตใจสูงให้ระมัดระวังความหลงระเริงความหรือตัวจะเป็นอุปสรรคอันหนึ่งที่ทำให้เสียความยิ่งใหญ่ ความซื่อตรงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้สร้างความยิ่งใหญ่ได้การสร้างที่ดีและทำคุณประโยชน์ให้เป็นมรดกตกทอดแก่คนรุ่นหลัง “ผู้ยิ่งใหญ่ผู้นั้นคือผู้ที่นั่งอยู่ในใจคนไม่ใช่ที่นั่งอยู่บนหัวคน”(หลวงวิจิตรวาทการ,2532) การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาของหลวงป่ามีแบบมีแผนตามพระธรรมวินัย โดยท่านใช้คำว่า "หลักความถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์ ยุติธรรม" ซึ่งสามารถสอนได้ละเอียดเพราะกลั่นกรองมาจากการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมมาหลายสิบปีและประกอบด้วย พร.บ สงฆ์ เพราะท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำสูง และมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งหลวงป่ากล่าวสอนไว้ว่า “การปกครอง” การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะ

หรือองค์การต่างๆ ได้สำเร็จลุล่วงตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์การนั้น ๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548) “หลวงป่ามีภาวะผู้นำที่เสียสละ” โดยกล่าวไว้ในหนังสือหลักธรรมาภิบาลว่า

“ผู้นำที่ดีต้องเป็นนักเสียสละ ความสุขส่วนตนอีกครั้งกำลังกายสติปัญญาความสามารถ ให้แก่งาน เพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จและได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงและความเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข ให้พ้นทุกข์ที่มีความสุขให้มีความสุขเจริญยิ่งขึ้นไปและมีสำนึกในความเสียสละอย่างสูง ถึงยามจำเป็นจะต้องเสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่ออำรุงรักษาไว้ซึ่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและเพื่อรักษาสถาบันหลักของไทยเราคือสถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ก็ต้องทำ”(พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล),2552)

คุณสมบัติของผู้นำที่ปรากฏอยู่ในทุติยปาปrikสูตร ซึ่งในพระสูตรนี้ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำไว้ดังนี้

1) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์รูปการณ์สถานการณ์ออก และจะวางแผนเตรียมรับหรือรุกได้อย่างไร ข้อนี้ผู้เขียนได้เกริ่นไว้ตั้งแต่ตอนต้นแล้วว่าพระเดชพระคุณหลวงป่ามีวิสัยทัศน์กว้างไกลอย่างไร

2) วิรุโระ คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญในงาน รู้จักหลักการและวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ ต้องเข้าใจก่อนว่าหลวงป่าเคยเป็นนักวิจัยมืออาชีพและทำงานกับสถานทูตอเมริกา มีการนำความรู้จากทางโลกมาบูรณาการกับทางธรรมได้เป็นอย่างดี สามารถสร้างผลงานได้หลายอย่างโดยเป็นที่ตราตรึงสำหรับผู้ที่เคยได้อ่านได้ยิน หรือ ได้สนทนากับท่าน

3) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่นและพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจ (อง.จตุกก.(ไทย) 21/157/203.)การสร้างวัดได้นั้นต้องประกอบด้วยทั้งศาสตร์ทั้งศิลป์ เพราะมีหลายเหตุหลายปัจจัย ทั้งระบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ประกอบด้วยชั้นลำดับ คือ มีการปกครองจากเบื้องบนลงเบื้องล่าง หลวงป่าเป็นผู้อุปนิสยมอบน้อมเข้าหาพระผู้ใหญ่โดยไม่ถือยศถาบรรดาศักดิ์หรือความรู้ที่ตนเคยเป็นฆราวาสทำงานที่ดีแต่อย่างใด จึงทำให้เป็นที่นิยมของพระเจ้าคณะปกครองทุกชั้น เมื่อก้าวถึงในปกครองของท่าน ท่านก็ประกอบด้วยความเมตตาต่อศิษย์ทั้งพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาผู้เป็นศิษย์ของท่าน สอนธรรมะอบรมบ่มนิสัยฝึกให้เป็นคนดีตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ภาวะผู้นำเชิงพุทธอีกหนึ่งข้อ คือ พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพรหม คือ

1) เมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดีมีไมตรีต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

2) กรุณา (ความสงสาร) คืออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ไข้ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยาก เดือดร้อน ของคน และสัตว์ทั้ง

3) มุทิตา (ความเบิกบานพลอยยินดี) เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุขก็มีใจแจ่มชื่นเบิกบานเมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จงองามยิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย

4) อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) คือ มองตามความเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรงดุจตราขึง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยวางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม

ในหลักการบริหารกิจการพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยหลักการบริหาร 6 ด้าน ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ชี้แจงเกี่ยวกับ “กฎหมายมหาชน”ว่า ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2535) ข้อ 5 ได้กล่าวถึงกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ 6 ด้าน ดังนี้

1. การปกครอง
2. การศาสนศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง 6 ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมแต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2545) จริง ๆ แล้ว **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามได้บริหารจัดการทุกด้านมาโดยตลอด ซึ่งมีหลวงป่าเป็นผู้นำ** ผู้เขียนจะนำเสนอเฉพาะประมาณ ๓ ด้านคือ ด้านการปกครอง, ด้านการเผยแผ่และด้านสาธารณูปการถือว่าเป็นจุดเด่นของการบริหารจัดการที่ท่านทำมาตลอด 30 กว่าปี แต่บางท่านอาจเกิดข้อสงสัยว่า หลวงป่าไม่ได้เป็นเจ้าของคณะปกครองคือระดับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และหรือ อื่น ๆ แต่ท่านสามารถบริหารจัดการวัดให้มีครบพร้อมทั้งปริยัติและการปฏิบัติและนำไปสู่การเผยแผ่พุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งถ้าจะมองไปแล้ววัดที่อยู่ในชานเมืองไม่ได้อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่จะสร้างวัดให้มีพื้นที่มีศาสนสถาน, ศาสนาบุคคลหรือศาสนธรรมธรรมที่มั่นคงได้ขนาดนี้ต้องอาศัยภาวะผู้นำที่สูงเป็นอย่างมากที่หลวงป่าได้สร้างไว้ตั้งแต่แรกจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตศาสนบุคคลเพื่อมารักษาศาสนธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นเรื่องที่ยากที่อยู่พระภิกษุในพุทธศาสนาจะทำได้ ซึ่งพระเดชพระคุณหลวงป่าเป็นตัวอย่างในการสร้างศาสนบุคคลเพื่อรักษาศาสนธรรมได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

พระเดชพระคุณ พระเทพญาณมงคล (หลวงป่า) ถวายการต้อนรับ
เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
เยี่ยมชมโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในยุคแรกๆ

๒. กลยุทธ์ในการบริหารวัดเชิงรุกของหลวงป่า

หลักการบริหารที่เราได้เคยได้ยินได้ฟังมาแล้วมีหลักหนึ่งเรียกย่อตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน
2. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร
3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร
4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และต้องมีภาวะผู้นำ

5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแลเป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน ท่านได้วางแผนสิบปีก่อนบวช คือ ตั้งใจในการที่จะบวชและทำภารกิจในส่วนของชีวิตฆราวาสให้ลุล่วงทุกอย่างแล้วจึงเข้ามาบวชโดยการอุทิศตน ถวายออกแก่พระศาสนาเหมือนกับพระภิกษุในพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลด้วยความแน่วแน่และมั่นคงในพระรัตนตรัยเมื่อท่านมาบวชแล้วครบ ๕ แล้วจึงได้มาสร้างวัด โดยเป็นชื่อของมูลนิธิพุทธวิชาวชิชาธรรมกาย เริ่มมีการสร้างศาสน

สถานต่าง ๆ ภายในวัด และอบรมพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ให้มีความรู้ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติ ควบคู่กันไปนอกจากนั้น

2.O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร คือ การบริหารจัดการภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีไม่มีโทษ พระเดชพระคุณจะอาศัยพระสังฆาธิการ (ผู้ช่วยเจ้าอาวาส) หรือพระภิกษุ ที่มีความรู้ความสามารถให้เป็นหัวหน้าแผนกต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อช่วยต่อการปกครองและตรวจสอบดูแลความเรียบร้อยภายในวัดซึ่งผู้เขียนขอรวบรวมได้ดังนี้

1.ฝ่ายปกครอง โดยหลวงป่าไถ่เน้นถึงอำนาจหน้าที่ของพระที่เป็นเจ้าอาวาส หรือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสซึ่งมีหน้าที่ปกครองพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในปกครองของตนดังนี้

เจ้าอาวาสหรือสมภารเจ้าวัดผู้ได้รับการฝึกฝนตนและตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรตามพระพุทธานุชาตนาที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้จะต้องใช้ทักษะภาวะความเป็นผู้นำหรือประมุขศิลป์ Leadership และทางสมรรถภาพของการบริหาร (Administration Competence) ซึ่งเป็นศาสตร์และศิลป์ (Science and Arts) อาจจะไปปฏิบัติต่อพระภิกษุและสามเณรที่วัดให้พอสมควรด้วยความถูกต้องตามพระธรรมและวินัยตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ 1 ด้วยความเหมาะสมกับสถานการณ์และใช้อำนาจใจคอของแต่ละบุคคลหนึ่งด้วยความบริสุทธิ์ใจมุ่งตรงต่อความเอื้อเพื่อพระธรรมวินัยต่อการช่วยสร้างพระในใจตนและต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหนึ่งด้วยความยุติธรรมไม่ลำเอียงด้วยฉันทาคติโทสาคติโมหาคติและภยาคติ 1 พิจารณาด้วยความรอบคอบกล้ายกย่องและให้บำเหน็จคุณความดีกับบุคคลที่ควรยกย่อง 1 พิจารณาโดยรอบคอบแล้วค่าตำแหน่งบุคคลที่ความสำเร็จ 1

และกล้าตัดสินใจปัญหาด้วยการพัฒนารอบคอบแล้วและด้วยสติปัญญาเฉียบคมหนึ่งก็จะสามารถบริหารปกครองหมู่คณะในวัดของตนให้มีความสุขมีความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ให้ดีที่สุดมีปัญหาคัดแย้งวิวาทบาดหมางกันน้อยที่สุดและถ้าจะมีหรือไม่มีก็จะสามารถป้องกันแก้ไขได้ให้เร็วที่สุดและ (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548)

2.ฝ่ายการศึกษา บาลี/นิกกรรม หลวงป่าไถ่สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นมา จนมีการศึกษาภาคปริยัติทั้งแผนกนิกกรรมและแผนกบาลีเป็นผลงานชิ้น “โบแดง” ก็ว่าได้เพราะเป็นที่รู้จักทั้งวงการคณะสงฆ์หรือประชาชนทั่วไปด้านการศึกษา เป็นเส้นเลือดใหญ่อย่างหนึ่งของวัดควบคู่กับการปฏิบัติธรรม

หลวงป่าไถ่กล่าวไว้ว่า **วิธีส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามหนึ่ง**

1. มีกติกากำหนดไว้เป็นระเบียบปฏิบัติให้พระภิกษุสามเณรทุกรูปต้องเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้จบระดับชั้นเอกและทั้งแผนกบาลีให้จบชั้นป.ธ.3 อย่างต่ำผู้ใดสอบตกซ้ำชั้นใดเกิน 3 ปีให้พิจารณาตัวเอง

2. เจ้าอาวาสผู้บวชเป็นพระภิกษุเมื่ออายุ 57 ปีปัจจุบันเป็นผู้นำในการเรียนทั้งแผนกข้างทำจนกระทั่งพระเอกและแผนกบาลีจบชั้นป 6 สนับ

3. สนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีสติปัญญาความสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ทำหน้าที่เป็นครูสอนทั้งประเทศทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี¹

3.ฝ่ายสาธารณูปการ/โยธา หลวงป่าได้สร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุไว้มากมาย เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการให้การศึกษาและปฏิบัติมีอาคารสถานที่ตามระเบียบของวัดอย่างเช่นมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีที่ตั้งของวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มีศาลาประชาสัมพันธ์และมีอุโบสถ วิหาร ที่พัก รวมถึงศาลาประชาสัมพันธ์และศาลาสมเด็จพระพุฒาจารย์ซึ่งเป็นสถานที่อบรมทั้งภาคปริยัติปฏิบัติเป็นห้องเรียนมีเสนาสนะสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้เข้ารับการศึกษารวมทั้งส่วนของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีและรวมถึงพระภิกษุสามเณรผู้เข้ามาศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เป็นต้น ปัจจุบันนี้ก็ยังสานต่อปณิธานของพระเดชพระคุณหลวงป่า **โดยเฉพาะพระมหาเจดีย์สมเด็จเจ้าและศาลาอบรมธรรม(ต้องใช้งบหลายร้อยล้านบาท)** ซึ่งใช้งบประมาณมาก ผู้เป็นประธานสานต่อปณิธานของหลวงป่าก็คือเจ้าอาวาสองค์ใหม่คือ **พระเดชพระคุณพระปิฎกโกศล, ดร.พระสงฆ์สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย** ซึ่งจะขอไม่กล่าวถึงในตรงนี้จะขอยกไปกล่าวช่วงท้ายบทความ

4.ฝ่ายโรงครัว มีนโยบายให้จัดตั้งโรงครัวเลี้ยงทั้งภัตตาหารเช้า และภัตตาหารเพล เพราะมีภิกษุสามเณรจำนวนมาก และแบ่งสายบิณฑบาตเพื่อโปรดญาติโยมรอบ ๆ วัดประมาณ ๕ สายในแต่ละวัน

5.ฝ่ายเผยแผ่ ข้อนี้สำคัญมากสำหรับวัดหลวงพ่อสดที่หลวงป่าได้ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพระเดชพระคุณพระปิฎกโกศล ก็ยังดำเนินการต่อมาโดยตลอด ซึ่งมีการอบรมพระภิกษุสามเณรประจำปี ๆ ละ ๒ หน ,การปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ การอบรมเยาวชนหรือประชาชนทั่วไปตามโครงการ เป็นต้น

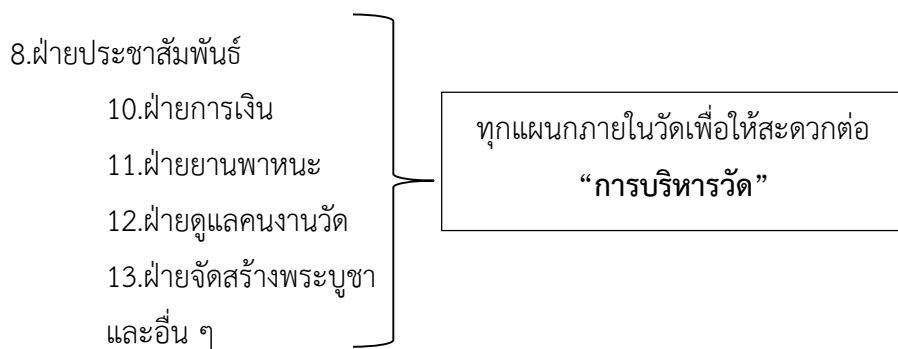
6.วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ในสมัยก่อนสนับสนุนให้ผู้เรียนจบชั้นป.๖.5 ขึ้นไปเข้าเรียนในระดับชั้นปริญญาตรีปริญญาโทในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อไปเช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชาและ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น แต่ปัจจุบันนี้มีวิทยาลัยสงฆ์อยู่ในวัดเลยสามารถเรียนได้ตลอดไม่จำกัด โดยปัจจุบันมีพระที่จบทางชั้นอุดมศึกษาหลายรูปเพื่อช่วยงานคณะสงฆ์ แม้กระทั่งเจ้าอาวาสองค์ใหม่ (พระเดชพระคุณ พระปิฎกโกศล) ก็จบถึงชั้นปริญญาเอก (ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)

7.แผนกทำวิชาธรรมกาย โดยพระเดชพระคุณหลวงป่าเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายทำวิชาด้วยตัวท่านเองได้ทำให้ดู อยู่เห็น เย็นได้สัมผัส โดยอาศัยคำสอนหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี(สด จนทสโร) มาอ้างอิงในการสอน

ในส่วนของการศึกษาศาสนปฏิบัติสมาธิและปัญญาชื่อว่าสมณะวิปัสสนากรรมฐานในการเจริญภาวนาสมาธิก็คือการอบรมจิตให้เป็นสมาธิและมั่นคงข้าพเจ้าได้ยืนยันว่าพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านได้อาศัยวิธีการเพ่งแสงสว่างคือชื่อว่า **“อาโลกกลิน”** เอาจผลของการเพ่งกลินแสงสว่างจะสามารถถือเอาบริกรรมนิมิต อุดคหนิมิตและปฏิภาณ

¹ พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), การบริหารวัด, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2548), หน้า 221-222.

นิมิตซึ่งปรากฏเป็นดวงแสงสว่างซึ่งมีอานุภาพให้ได้สมาธิตั้งแต่ขั้นตอนในขณิกสมาธิ
อุปจารสมาธิอัปนาสมาธิให้เป็นสมาธิแน่นมากคงถึงขั้นเป็นฌานจิตตั้งแต่ปฐมฌาน
ขึ้นไปได้นั้นมาใช้เป็นดวงแก้วกลมใสเช่นดวงแก้วหินผลึกเป็นบริกรรมเป็นอุบายวิธีใช้
สอนศิษยานุศิษย์ให้เจริญภาวนาสมาธิโดยให้หนังสือรวมกลมใสใจอยู่ในกลางของกลาง
ดวงกลมใสประกอบบริกรรมภาวนา “สัมมาอะระหัง ๆ” ประกอบการให้ใจสงบตรง
ศูนย์กลางกายแล้วจะเห็นดวงใสสว่างคือดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ในระดับ
มนุษย์ธรรมที่ทำให้มาเกิดไปเกิดเป็นมนุษย์ ฯลฯ (พระเทพญาณมงคล, 2558)

ผู้เขียนอาจไม่ครบทั้งหมด แต่อยากชี้ให้เห็นถึงการวางแผนที่เป็นระบบของหลวงป่า ที่รอบคอบและ
สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ จึงไม่เหนียว เพราะต่างคนต่างมีหน้าที่ของตนเองที่ชัดเจน

ส่วนข้อที่ 3,4,5 3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร 4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ
5.C คือ Controlling พระเดชพระคุณหลวงป่าก็คอยสอดส่องลูกวัดของพระเดชพระคุณใน **การทำงานโดย
หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ครูบาอาจารย์** ผู้ปกครองเปรียบเสมือนบิดาผู้ให้กำเนิดคอยส่งเสริมสนับสนุน
การศึกษาทั้งภาคปริยัติและปฏิบัตินำไปสู่การเผยแผ่พุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพทำให้วัดหลวงพ่อดธรรมกา
ยารามถึงแม้จะเป็นวัดที่อยู่ในระดับบ้านนอกหรือชานเมืองแต่มีการให้การศึกษาทั้งภาคปริยัติปฏิบัตินำไปสู่
ปฏิเวธได้อย่างโดดเด่นและชัดเจนก่อเกิดศรัทธาแก่สาธุชนผู้ทั้งได้เห็นทั้งได้เห็นได้ยินและทั้งได้เข้ามาศึกษา
ตลอดมา

พระเดชพระคุณ พระปิฎกโกศล, ดร.ป.ธ.๙ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม (รูปปัจจุบัน)
ตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
ผู้สืบสานและต่อยอดในส่วนของการศึกษาสัมมาปฏิบัติสายวิชชาธรรมกายในปัจจุบัน

๓. แม้สังขารจะคืนสู่สภาพเดิม แต่ความดีของหลวงป่าอยู่ชั่วนิรันดร์

หลวงป่า ได้ละสังขาร เมื่ออายุ 89 ปี ถือว่าเป็นผู้มีอายุยืนเมื่อดูตามเฉลี่ยของอายุคนทั่วโลก ถึงแม้ลูกศิษย์จะอยากให้ท่านอยู่ถึง 120 ปีก็ตาม แต่เมื่อเราไม่สามารถบังคับบัญชาพญามัจจุราชได้ก็ต้องยอมรับความจริงว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างต้องกลับคืนสู่สภาพเดิม” ถึงกระนั้นคุณงามความดีวิชชาธรรมกายหรือธรรมปฏิบัติของท่านยังคงอยู่ เป็นต้นแบบของพระปฏิบัติดี ถึงพร้อมด้วยศีลาจารวัตรที่น่ายกย่อง สรรเสริญ เป็นต้นแบบด้านการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง “ด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ครบพร้อม” ผู้เขียนจึงได้สัมภาษณ์ทัศนะของพระคุณเจ้าที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงป่าหรือที่มีความเข้าใจปฏิปทาของท่านตามสมควรมาเรียบเรียงดังนี้

“หลวงป่า ท่านเป็นกัลยาณมิตรของลูกศิษย์ มีกัลยาณมิตตธรรมในจิตใจกัลยาณมิตตธรรม 7 คือ ปิโย ครุภาวนีโย วตฺตา วจนกฺขโม คมภีรํ กถํ กตฺตา โน จฺญฐฺาเน นิโยชเย. และมีพรหมวิหารธรรมในจิตใจของท่านตลอดเวลาและจะสั่งสอนลูกศิษย์เสมอๆ ในการคิด พูด และทำกิจการงาน ให้เป็นไปในทางสัมมาทิฏฐิ กระทำลงไปด้วยความถูกต้องเหมาะสม บริสุทธิ์ ยุติธรรม และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง”

(พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย ป.ธ.9, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 24 เมษายน 2563)

“พระเดชพระคุณ พระเทพญาณมวงคล ได้ใช้ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (Paternalism) ควบคู่ไปกับระบบประชาธิปไตย (Democracy) ในฐานะที่เป็นประหนึ่งบิดาของทุกคน ท่านจะคอยรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วนในแต่ละประเด็นโดยไม่ตกหล่น แล้วเลือกประเด็นที่เห็นว่า มีประโยชน์ที่สุดนำมา

เสนอแนะแก่ผู้ที่เข้ามาปรึกษา ไม่เพียงเท่านั้น ท่านไม่คำนึงเลยว่า ผู้แนะนำนั้นเป็นเด็ก หรือแก่กว่า แต่ครั้นพิจารณาแล้วทราบว่า เป็นประโยชน์ ทั้งประกอบด้วยความเหมาะสม แก่กาล บุคคล และโอกาส ท่านก็จะสนับสนุนพร้อมกับปฏิบัติด้วยตัวท่านเองในเมื่อมีผู้รู้ มาแนะนำตักเตือน อย่างไม่บิดพลิ้ว”

(พระมหาทิวา กम्मสุทฺโธ ป.ธ.9, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม, 24 เมษายน 2563)

“คุณวิเศษมีอยู่หรือไม่ที่จะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขินในเวลาเพื่อนบรรพชิตถามในกาล ภายหลัง พระมหาเถระที่ทุ่มเทบริหารจัดการสร้างวัดที่ถึงพร้อมด้วยปริยัติและปฏิบัติ รวมถึง นำความรู้ประสบการณ์ในธรรมปฏิบัติมาแนะนำสั่งสอนให้หมู่ศิษยานุศิษย์ ได้เข้าถึงรู้เห็น และเป็นพระธรรมกายอันบริสุทธิ์ นับเป็นคุณวิเศษที่มีอยู่ในพระมหาเถระรูปนั้นแลที่หมู่ ศิษย์ขนานนาม หลวงป่า”

(พระมหาณัฐพงษ์ อธิติโชโย ป.ธ.๖ พระพี่เลี้ยงสามเณรและ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม, 24 เมษายน 2563)

“จากประสบการณ์ที่ได้เคยพบเห็นท่านมา พระเดชพระคุณหลวงป่าท่านเป็นผู้ที่มีเมตตา ต่อบรรดาศิษยานุศิษย์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ท่านเป็นผู้ที่จริงใจตั้งใจกับการทำงานทุกอย่าง ดูภายนอกก็สามารถทราบได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ห่วงใสมีเมตตาจริงๆ ไม่ได้กล่าวยกยอเกินเลยโดยประการใดทั้งสิ้น ในส่วนของการที่เคยอยู่ อุปัฏฐากท่านนั้น พระเดชพระคุณหลวงป่าจะสอนข้าพเจ้าเรื่องมารยาท วัตรปฏิบัติต่าง ๆ มีการเคาะประตูก่อนเปิดเข้ามา การเปิด - ปิดหน้าต่างเป็นต้น”

(สามเณรปราโมทย์ ชำนาญคุณ ป.ธ.๗ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ สามเณรอุปัฏฐาก หลวงป่ารุ่นสุดท้าย, 24 เมษายน 2563)

๓.สรุป

การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาของหลวงป่ามีแบบมีแผนตามพระธรรมวินัย โดยท่านใช้คำว่า "หลักความถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์ ยุติธรรม" ซึ่งสามารถสอนได้ละเอียดเพราะกลั่นกรองมาจากการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมมาหลายสิบปีและประกอบกับ พร.บ สงฆ์ เพราะท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำสูง และมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งหลวงป่ากล่าวสอนไว้ว่า “การปกครอง” การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ได้สำเร็จลุล่วงตามนโยบาย

และวัตถุประสงค์ขององค์การนั้น ๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ “หลวงป่ามีภาวะผู้นำที่เสียสละ” จนสามารถสร้างวัดและบริหารกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้านเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูง แต่เมื่อพระเดชพระคุณหลวงป่ามรณภาพลงเมื่อปี 2561 ภาระอันหนักที่ยังคงต้องสร้างต่อไปก็เป็นของพระภิกษุ สามเณร อวาสก อุบาสิกเป็นผู้เป็นลูกศิษย์ของท่าน **โดยการนำของพระเดชพระคุณ พระปิฎกโกศล เจ้าอาวาสองค์ใหม่** ซึ่งพระเดชพระคุณมีการบริหารวัดโดยรูปแบบที่บูรณาการสมัยใหม่มาผสมผสาน ร่องรอยของการบริหารวัดอาจจะดูเปลี่ยนไปบ้างแต่ยังคงรูปแบบที่หลวงป่าสร้างไว้เป็นอย่างดี การพัฒนาวัดจะคอยแต่อาศัยเฉพาะเจ้าอาวาสองค์เดียวก็คงจะไม่สำเร็จ ต้องมีส่วนร่วมกันทุกฝ่ายจึงจะสามารถสำเร็จได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานด้าน **การก่อสร้างพระมหาเจดีย์สมเด็จฯ** ที่ต้องใช้งบประมาณอย่างมหาศาล แต่พระสงฆ์ของวัดหลวงพ่อดุสิตส่วนใหญ่จะเกรงใจไม่กล้าบอกบุญญาติโยมและเพราะช่วงนี้เศรษฐกิจย่ำแย่เหลือเกิน แต่ก็ยังคงต้องสร้างให้สำเร็จ และการบริหารวัดทุก ๆ ด้านที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ในส่วนด้านบนของบทความ เป็นการช่วยพระพุทธศาสนาประเทศชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เป็นที่ไปด้วยความถูกต้อง เหมาะสมบริสุทธิ์ยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

1) หนังสือ

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิตย สัมมาพันธ์. (2546). ภาวะผู้นำ : พลังขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์ร่วมกับ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พรนพ พุกกะพันธ์. ภาวะความเป็นผู้นำ. (2542). กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโรดท์กั.
- พระครูสิริจันทวิฐ. ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. (2549). กรุงเทพมหานคร : นิตยธรรมการพิมพ์.
- พระเทพญาณมงคล. (2558). ประสบการณ์การศึกษาสัมมาปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 ถึงธรรมกาย และพระนิพพานของพระพุทธเจ้า. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). พุทธวิธีในการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. (2549). กรุงเทพมหานคร : นิตยธรรมการพิมพ์.
- พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน). (2558). ธรรมญาณนิพนธ์ : 100 ปีพระพุทธวรญาณ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2548). การบริหารวัด. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- _____. (2548). การบริหารวัด. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- _____. (2552). หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์ : คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2545). กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

หลวงวิจิตรวาทการ. (2532). กุลโลบายสร้างความยิ่งใหญ่. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น.

(2) สื่อออนไลน์

พระราชญาณวิสิฐ. **วิธีสร้างพระในใจตน**. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563. จาก <https://www.dhammadaya.org>.
 วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม. (2558). **พระเทพญาณมงคล วิ.** .ค้นเมื่อ 22 เมษายน 2563.
 จาก <https://www.dhammadaya.org>.

(3) สัมภาษณ์

พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย ป.ธ.9. (24 เมษายน 2563). ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม.
 พระมหาทิวา กम्मสุโท ป.ธ.9. (24 เมษายน 2563). ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม.
 พระมหาณัฐพงศ์ อิทธิชัย ป.ธ.๖. (24 เมษายน 2563). พระพี่เลี้ยงสามเณรและ ครูสอนพระปริยัติธรรม
 แผนกบาลีวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม.
 สามเณรปราโมทย์ ชำนาญดู ป.ธ.๗. (24 เมษายน 2563). วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร
 กรุงเทพฯ สามเณรอุปฐากหลวงป่ารุ่นสุดท้าย.